

STRATEGIAT LUKEMISEEN

Oppikirjatekstin kielitietoinen käsittely

Tässä tehdään näkyväksi toimintamalleja, joiden avulla opettaja voi auttaa oppilasta ymmärtämään, muistamaan ja käsittelemään tekstiä ja sen sisältöjä. Tavoitteena on antaa esimerkkejä siitä, kuinka näitä lukustrategioita voidaan ohjata käyttämään aina, kun työskennellään tekstien kanssa – silloinkin, kun käydään etäkoulua. Tavoitteena on myös kiinnittää huomiota siihen, miten tekstistä löydetään pääajatuksia ja miten ennakoidaan, tiivistetään ja tehdään johtopäätöksiä luetusta.

Lukustrategioiden opettaminen tukee erityisesti niitä oppilaita, joilla on haasteita lukemisessa, mutta siitä hyötyvät kaikki oppilaat. Mallien ja oikea-aikaisen tuen tarjoaminen auttaa oppilasta löytämään oleelliset tiedot tekstistä. Tekniikoiden käytön opettamisen ei tulisi olla irrallinen nippu erilaisia kikkoja, vaan tarkoitus on, että jatkuvan harjoittelun myötä strategiat automatisoituisivat osaksi oppilaan opiskelua ja itsenäisiä taitoja löytää kuhunkin tekstiin sen lukemisen tavoitteeseen sopivin tapa. Oppilaiden kanssa on hyvä keskustella siitä, mitkä strategiat sopivat minkäkinlaisen tekstin käsittelyyn, jotta oppilaille tehdään näkyväksi, miten ja miksi tietty strategia valitaan.

Tavoitteena on ohjata oppilasta edistämään peruslukutaidon sujuvoitumista sekä tekstien ymmärtämisen taitoja ja lukemisen strategiataitoja.

Tavoitteena on ohjata oppilasta kehittämään tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Oppikirjatekstit ovat iso osa oppilaan arkipäivää. Etenkin tilanteissa, joissa oppilas työskentelee tekstin parissa itsenäisesti, on tärkeää havainnollistaa lukutekniikoita, joissa harjoitellaan 1) lukemisen ennakointia otsikoita ja kuvia tutkimalla, 2) ydinkäsitteiden ja niiden määritelmien tunnistamista, 3) luetun tekstin sisältöön käsiksi pääsemistä sekä 4) yhteenvedon tekoa. Tärkeää on, että sisältö pilkotaan osiin ja tekstin käsittely tehdään mahdollisimman havainnollisesti.

1. Opettajan valmistautuminen oppikirjatekstin käsittelyyn ennen oppituntia

On tärkeää, että opettaja käyttää hetken tekstin sisällön ja ilmaisutapojen tarkasteluun ennen käsittelyä oppilaiden kanssa. Näin opettaja valmistautuu oppilaan tekstissä mahdollisesti kohtaamiin haasteisiin.

A. Lue käsiteltävä teksti.

B. Etsi tekstistä ilmaisuja, jotka ovat tekstin ymmärtämisen ja sen sisällön kannalta keskeisiä. Alleviivaa ne. Mieti, miten alleviivattuja ilmaisuja voisi selittää eri tavalla.

Esimerkkejä ilmaisuista, joita voi tarkastella:

hankkia ravintoa = kun ruokaa etsitään, poimitaan tai metsästetään
viljellä maata = kun ihminen kasvattaa viljaa tai muita kasveja ruoaksi
sää kuvaa lämpötilaa = sää kertoo, kuinka lämmin on

C. Tutki tekstiä ja mieti, millaiset käsittelytavat sopisivat sen käsittelyyn parhaiten. Tekstien käsittelyssä kannattaa edetä ennakkoinnista silmäilyn kautta tekstin sisällön hahmottamiseen visuaalisen tuen avulla. Käsittely on hyvä lopettaa yhteenvetoon. Alla on kaikista näistä vaihteista vaihtoehtoisia käsittelytapoja. Voit valita niistä sellaiset, jotka toimivat parhaiten kyseisen tekstin kanssa oppilaiden taitotaso huomioiden. Osa käsittelytavoista vaatii opettajan etukäteisvalmistautumista, ja osa toimii etätyöskentelyssä paremmin kuin jokin toinen. Tehtävien käsittely kannattaa ohjeistaa oppilaille kirjallisina tehtävänantoina.

D. Tee taulukko, johon oppilaat kirjaavat, mitä he jo tietävät aiheesta ennalta, mitä he haluavat oppia, ja mitä he ovat lopulta oppineet. Taulukko voidaan tehdä yksilötyönä tai yhdessä koko luokan kesken. Mallinna oppilaille, miten tämä taulukon rakentaminen tapahtuu. Mallintamista varten kannattaa valita pieni pätkä tekstistä, ja tehdä taulukko yhdessä sen tekstiosion perusteella. Taulukon kaksi ensimmäistä saraketta täytetään ennen lukemista ja kolmas sarake lukemisen jälkeen.¹

Tämän osaan jo	Haluan oppia	Tämän opin luettuani tekstin

2. Oppikirjatekstin käsittely oppitunnilla oppilaiden kanssa

Ennakointi ja otsikoihin sekä kuviin tutustuminen

Tekstin käsittely aloitetaan ennakoimalla tekstin tai sen osien sisältöä opettajan parhaaksi näkemällä tavalla. Ennakointi voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi parityöskentelynä. Etäopetuksessa ennakointi ja silmäily on hyvä tehdä livetuoiossa kasvokkain, mutta tarvittaessa sen voi ohjeistaa myös itsenäiseksi työksi. Alla on joitakin esimerkkejä ennakoinnista ohjeineen:

A. *Otsikot luetun ymmärtämisen tukena:* Oppilaita ohjeistetaan katsomaan kappaleen otsikkoa, väliotsikoita ja kuvia sekä arvaamaan parin kanssa, mistä kappale kertoo.

B. *Otsikot ja kappaleiden alut ymmärtämisen tukena:* Oppilas lukee ensin tekstin otsikon ja jokaisen kappaleen ensimmäisen (tai muun sisällön kannalta keskeisen) virkkeen ja alleviivaa ne. Opettajan tulee valita etukäteen, mitkä virkkeet ovat sellaisia, joiden alleviivaamiseen oppilaat ohjeistetaan. Oppilaat pohtivat tekstin aihetta ja pyrkivät ennustamaan, mistä kappaleet kertovat. Kappale voidaan käsitellä tämän jälkeen kokonaan tai mikäli oppilaiden kielelliset valmiudet ovat vasta kehittymässä, käsittely voidaan rajoittaa alleviivattujen virkkeiden läpikäymiseen.⁴

C. *Maailmantieto ymmärtämisen tukena:* Oppilaita ohjeistetaan piirtämään kuva käsiteltävästä aiheesta (esimerkiksi kala, magneetti, ravintoketju) ja kirjoittamaan kuvan ympärille lyhyesti, mitä kaikkea oppilas kuvasta asiasta tietää. Tämän jälkeen oppilasta ohjataan tutkimaan tekstissä olevia kuvia ja kuvatekstejä ja tarvittaessa täydentämään piirtämäänsä kuvaa sekä sen ympärillä olevia tietoja. Lopuksi kerrotaan omin sanoin, mitä aiheesta nyt tiedetään. Kappale voidaan käsitellä tämän jälkeen kokonaan tai mikäli oppilaiden kielelliset valmiudet ovat vasta kehittymässä, käsittely voidaan rajoittaa kuvien ja kuvatekstien läpikäymiseen.⁴

Silmäily

Seuraavaksi koko tekstiä tai sen osia silmäillään, jotta oppilaat saavat yleiskuvan käsiteltävästä tekstistä. Kuten ennakointi, myös silmäily toimii hyvin sekä itsenäisesti suoritettuna että yhteisesti etätuokiossa. Alla on joitakin esimerkkejä silmäilytekniikoista ohjeineen. Jos teette esimerkkiharjoituksia yhdessä etätuokion aikana, ne voi hyvin tehdä myös opettajajohtoisesti, mikäli verkkoalusta ei mahdollista ryhmä- tai parityöskentelyä.

A. *Koko kappaleen silmäily:* Oppilaat silmäilevät kappaletta noin minuutin ajan ja kertovat sitten pareittain toisilleen kappaleen pääsisällön.

B. *Sanasilmäily:* Opettaja valitsee tekstin kannalta keskeisen sanan, joka esiintyy tekstissä useita kertoja (esimerkiksi "ilmakehä" tai "molekyyli"). Oppilaat silmäilevät kappaleen otsikoita, kuvatekstejä ja tekstiä ja ympyröivät niistä opettajan ohjeistaman sanan. Sen jälkeen oppilaat lukevat tekstiä tarkemmin ympyröimiensä sanojen ympäriltä ja selittävät parille omin sanoin, mitä opettajan ohjeistama sana tarkoittaa. Tämän jälkeen käsitellään yhdessä, mitä kaikkea kyseisestä asiasta on saatu selville.⁴

C. *Vauhtisilmäily*: Opettaja tarvitsee sekuntikelloa (esimerkiksi puhelimessa) tehtävässä. Oppilaille näytetään teksti ruudulle jaettuna. Teksti ei voi olla kovin pitkä, jotta oppilaat ehtivät silmäillä sen pääpiirteissään 30 sekunnissa. Sopivaan pituuteen vaikuttavat oppilaiden taito ja ikä sekä tekstin vaativuus. Ohjeet oppilaille:

1. Sinulla on 30 sekuntia aikaa. Anna silmiesi lentää! Lue tekstiä nopeasti niin paljon kuin ehdit.
2. Kerro parille, mitä muistat tekstistä.
3. Lue teksti uudelleen. Sinulla on taas 30 sekuntia aikaa.
4. Kerro parille, mitä asioita ymmärsit paremmin tai mitä uutta opit.

Tekstin lukeminen

Teksti luetaan opettajan valitsemalla tavalla (yksin, yhdessä, pareittain, opettajan lukemana). Teksti voidaan myös pilkkoa osiin ja käsitellä yhteistoiminnallisesti siten, että oppilasryhmät lukevat kukin yhden osan tekstiä ja kertovat sitten toisilleen kustakin tekstin osasta. Tekstin osat kannattaa jakaa oppilaille näiden taitotasojen mukaan. Tärkeää yhteistoiminnallisessa työskentelyssä on, että ryhmissä tehdään muistiinpanot luetun tekstin keskeisistä asioista. Muistiinpanojen tekemistä pitää mallintaa oppilaille.

Tehokkaassa tekstin käsittelyssä otetaan huomioon seuraavat asiat¹:

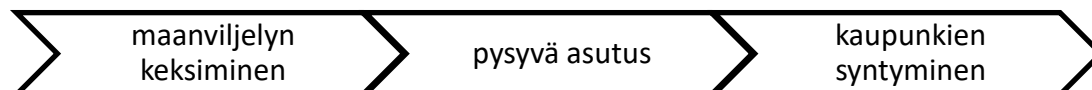
1. Lukemiselle on asetettu selkeät tavoitteet: miksi luetaan, mitä on tarkoitus oppia?
2. Oppilaita ohjeistetaan tekemään tekstistä kysymyksiä, jotka ohjaavat lukemista ja auttavat lukemisen tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi voidaan kysyä: "Mistä johtuu, että vuoristossa ilma on kylmempää?" Ajatus on, että teksti vastaa kysymykseen oppilaan lukiessa eteenpäin. Kysymykset voidaan tehdä osittain jo ennen lukemista, ja opettaja voi mallintaa, minkälaisia kysymyksiä on tarkoitus esittää, jotta varmistetaan kysymysten tarkoituksenmukaisuus.
3. Kielitietoisessa opetuksessa oppiaineiden sisältöjen oppimisen yhteydessä kiinnitetään huomiota myös kieleen: millaista kieltä oppilaan on osattava ymmärtää ja tuottaa, jotta hän pystyy ymmärtämään sisältöjä tai osoittamaan osaamisensa niissä. Keskeisten käsitteiden ja ilmaisujen merkitys on hyvä selvittää yhdessä. Kaikkia oppilaille vaikeita sanoja ei tarvitse avata, vaan opettaja määrittelee kullekin tekstillä keskeiset, opeteltavat ilmaisut. Kannattaa pohtia, mitkä käsitteet ja ilmaisut ovat sellaisia, jotka keskeisen sisällön oppimisen kannalta vähintään tulisi hallita. Oppilasta voi ohjata ymmärtämään ydinsanoja ja päättelemään niiden merkityksen esimerkiksi seuraavasti:
  - a. Ympyröi tekstistä kappaleen tärkeät sanat. Tutki, löydätkö samoja sanoja kuvista tai kuvateksteistä. Ympyröi ne.
  - b. Lue tekstiä sanojen ympäriltä ja tutki, selitetäänkö sanoja kuvissa. Selitä sanoja omin sanoin.⁴

4. Lukeminen on vuorovaikutteista, ja oppilaalla on lukemisen lomassa mahdollisuus kysyä tarkennuksia, selventää kieleen liittyviä asioita sekä kertoa mielipiteensä tekstin sisällöstä.
5. Tekstiä luettaessa huomioidaan myös kulttuuriset viittaukset ja niin oppilaiden kuin tekstin kulttuuriset taustat.
6. Tekstiä luetaan tarvittaessa moneen kertaan siten, että välillä – esimerkiksi kysymyksen jälkeen – palataan aiemmin luettuun kohtaan. Tekstiä voidaan myös silmäillä eteenpäin kokonaiskuvan hahmottamiseksi.
7. Tekstin kuvitusta käytetään aktiivisesti lukemisen tukena.
8. Oppilaiden osaamista hyödynnetään tekstin käsittelyssä. Oppilaiden aiempaa osaamista voi yhdistää tekstin sisältöihin kysymällä ennen lukemista, lukemisen aikana tai sen jälkeen ohjaavia kysymyksiä, jotka liittyvät tekstin oppilaiden arkielämään: “Oletko koskaan kokenut / tuntenut / nähnyt samanlaista?” Oppilaantuntemus edistää oppilaiden asiantuntijuuden hyödyntämistä, mutta usein spesifi asiantuntijuus jostakin aiheesta ilmenee yllättäen. Tällöin on hyvä antaa tilaa sen esiintuomiseen vertaisoppimista hyödyntäen.
9. Monikielisten oppilaiden omaa äidinkieltä käytetään sisällön ymmärtämisen tukena.

Tekstin käsitteleminen visuaalisesti

Seuraavaksi koko teksti tai sen osia visuaalistetaan opettajan parhaaksi näkemällä tavalla esimerkiksi piirtämällä, taulukoimalla, graafisia kuvaajia, kuvia tai kuvasarjoja hyödyntämällä tai katsomalla tekstin sisältöön liittyvän videon. Visualisointi voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi parityöskentelyinä. Alla on joitakin esimerkkejä visualisoinneista ohjeineen:

A. *Aikajana*: Oppilaita voi auttaa tapahtumien aikajärjestyksen havainnollistamiseen aikajanalla.

B. *Ajatuskartta*: Oppilaita ohjeistetaan lukemaan uudelleen tekstin pääotsikko, väliotsikot, kuvatekstit ja tiivistelmä sekä kokoamaan tekstistä niihin liittyvät tärkeät tiedot käsitekarttaan. Oppilasta voi ohjata myös tekemään päätelmiä ajatuskartassa olevien asioiden perusteella. Esimerkiksi monsuunisateita koskevan ajatuskartan pohjalta voidaan pohtia ja perustella, voisiko Suomessa olla monsuunisateita.

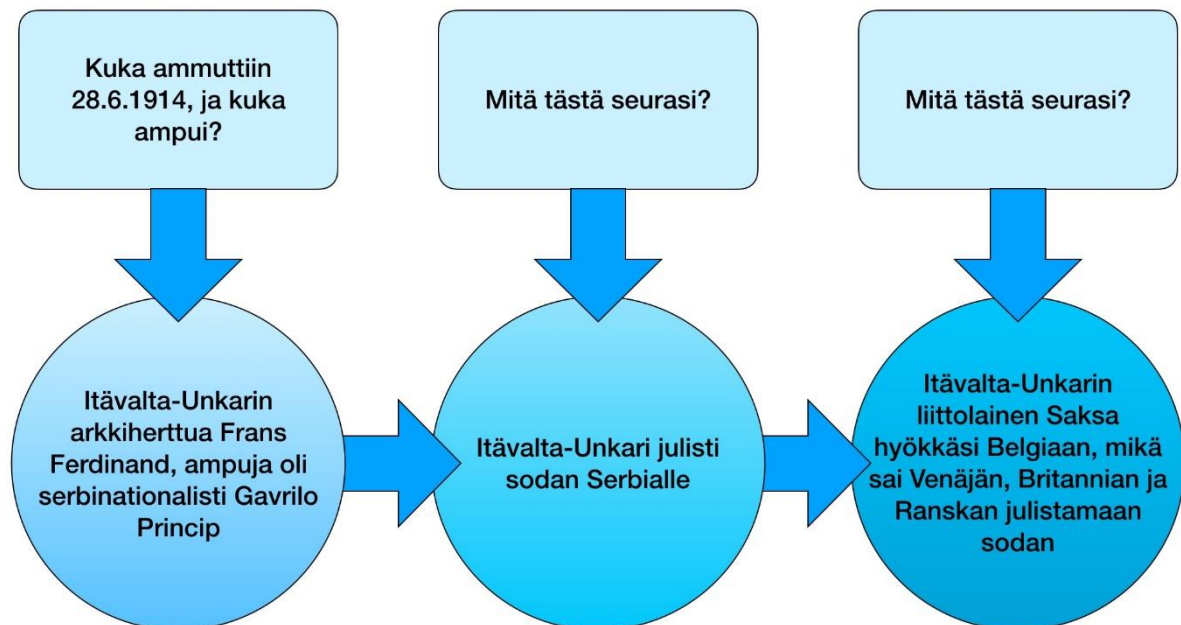
C. *Asiasältöjen vertailu*: Tekstissä esiintyviä ilmiöitä voidaan tarkastella vertailemalla niitä toisiinsa. Tämä vertailu kannattaa tehdä visuaalisesti esimerkiksi taulukon muodossa.

Esimerkkitaulukko:

metsäjänis	rusakko
<ul style="list-style-type: none"> • pienempi • valkoinen talviturkki • pienemmät korvat • elää pääasiassa metsissä mutta myös muualla • esiintyy koko maassa 	<ul style="list-style-type: none"> • suurempi • ei vaihda talviturkkia • isommat korvat • viihtyy peltojen reunoilla, ei mene syvälle metsään • esiintyy Oulun ja Joensuun eteläpuolella

D. *Infograafit*: Opettaja ohjeistaa oppilasryhmät tekemään infograafeja luetun tekstin perusteella. Etäopetuksessa oleva oppilas voi hyvin tehdä infograafeja myös itsenäisesti, mutta tällöin opettajan kannattaa kiinnittää ohjeistukseen ja mallintamiseen erityistä huomiota. Infograafiin kuuluu tiedon visualisointia, kuvia ja tekstiä. Esimerkkejä infograafeista löytyy verkosta kuvahauulla hakusanalla *infograafi*.

E. *Syy-seuraussuhteiden visualisointi tapahtumajanaalla*: Oppilaita voi auttaa syy-seuraussuhteiden hahmottamisessa tekemällä heille apukysymyksiä:

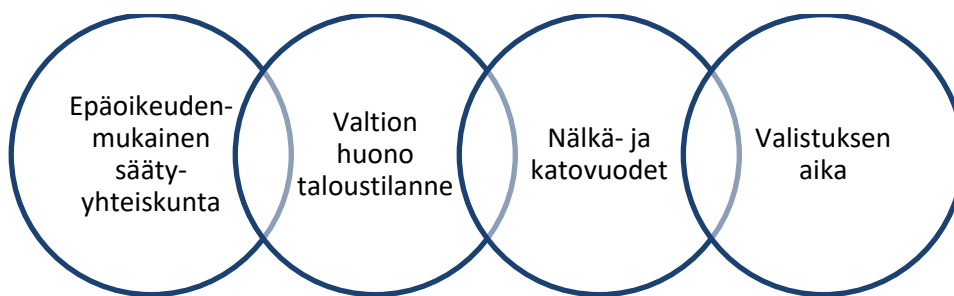
Yhteenveto

Seuraavaksi kootaan tekstin sisältö tiivistetysti yhteen. Yhteenveto voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi yksilö-, pari- tai pienryhmätyöskentelynä. Alla on joitakin esimerkkejä yhteenvetomenetelmistä ohjeineen:

A. *Piirretty yhteenveto*: Oppilaat tekevät yhteenvetoon luetusta ja käsitellystä tekstistä piirtäen. Piirros voi koostua kuvasarjoista tai tiivistystä yhteen kuvaan. Lisäksi kuvaa tai kuvia täydennetään tekstin avulla yksittäisillä sanoilla, ilmaisuilla tai kokonaisilla virkkeillä oppilaiden ikä- ja taitotason mukaan. Tehtävä voidaan myös tehdä koko luokan kesken.

Opettaja voi ohjeistaa tehtävää esimerkiksi seuraavalla tavalla: "Maanviljelyn keksiminen muutti ihmisten elämää. Piirrä lukemasi perusteella kuva siitä, mitä muutoksia tapahtui. Koeta piirtää kuviin mukaan niin monta asiaa kuin pystyt."

B. *Yhteenveto ilmiöjanalla*: Ilmiöjanaa voi käyttää sekä aika- että tapahtumajanaan, jotka on kuvattu yllä. Yhteenvetoa tehdessä kysymysten kannattaa olla laajempia. Esimerkiksi voidaan kysyä, mitkä syyt johtivat Ranskan vallankumoukseen:

C. Oppilaat kirjoittavat sisällöllisesti informatiivisen otsikon tekstin kustakin kappaleesta ja kunkin otsikon alle 1–2 virkettä kustakin kappaleesta. Otsikon tekeminen pitää mallintaa siten, että oppilaat tietävät, millainen on informatiivinen otsikko. Tärkeää on, että se kuvaa sisällön keskeisintä asiaa ytimekkäästi.³

D. *Vauhtiyhteenveto*: Oppilaat kertovat pareittain toisilleen tekstin sisällön alle minuutissa. Opettaja kellottaa ajan.

E. *Ajatuskartta*: Ajatuskartta voidaan tehdä yhdessä tekstin lukemisen aikana tai opettaja voi tehdä sen yhteenvetoa varten oppilaille valmiiksi. Oppilaat ohjeistetaan tekemään yhteenveto opitusta asiasta ja kertaamaan opittuja käsitteitä ajatuskartan avulla:

1. Katso ajatuskarttaa. Osaatko selittää, mitä ajatuskartan sanat tarkoittavat? Mitä ne kertovat oppimastasi asiasta? Keskustele parin kanssa.
2. Lue kappaletta ja jatka ajatuskarttaa. Voit myös piirtää!

F. *Vauhtivideo*: Oppilaille näytetään käsitellyyn aiheeseen liittyvää videota ilman ääntä. Videon tulisi sisältää aiheeseen liittyvää toimintaa. Oppilaat toimivat reporttereina selostaen videon pyöriessä sen tapahtumia kukin vuorollaan esim. 20 sekuntia kerrallaan. Opettaja kellottaa ajan.

Tiedon soveltaminen

Lopuksi opittua tietoa pyritään soveltamaan eri tavoin oppilaiden kokemusmaailmaa hyödyntäen. Opettaja voi esimerkiksi poimia tekstistä keskeisen asian tai päätelmän ja pyytää oppilaita pohtimaan, miten ilmiö soveltuu heidän omaan elämäänsä tai lähiympäristöönsä. Oppilaita voi esimerkiksi pyytää pohtimaan voisiko Suomessa olla monsuunisateita. Oppilaita olisi hyvä ohjata myös perustelemaan vastauksensa. Oppilaille voidaan lisäksi esittää tekstin pohjalta muodostettuja väitteitä ja pyytää heitä ilmaisemaan, ovatko he samaa vai eri mieltä. Tämä on helppo toteuttaa myös etäopetuksessa. Oppilaita voi myös pyytää perustelemaan vastauksensa. Alla on joitakin esimerkkejä opitun tiedon soveltamistekniikoista:

A. *Mielipidekysely luetun tekstin perusteella:* Oppilaat kyselevät toistensa mielipiteitä kappaleen sisällön kannalta keskeisiin asioihin liittyen. Kysymykset ja väittämät voidaan tehdä yhdessä koko luokan kesken tai pareittain tai opettaja voi tehdä ne valmiiksi. Osa kysymyksistä ja väittämistä voi olla hauskoja, osa tietoperusteisia. Oppilaat kysyvät mielipiteitä toisiltaan. Mielipiteet kootaan taulukkoon.²

Esimerkkikysely:

	(NIMI) ei pidä susista, koska...	(NIMI) pitää susista, koska
ne ovat karvaisia		
ne ovat pelottavia		
ne ovat uhanalaisia		

B. *Tekstin kontekstin uudelleen kehittäminen:* Annetaan uusi aika, paikka tai tilanne opittavalle asialle. Oppilaiden tehtävä on miettiä, miten opitut asiat toimisivat uudessa kontekstissa – miltä maailma näyttäisi. Esimerkiksi voidaan pohtia seuraavanlaisia asioita:

- Mitä seurauksia olisi, jos Ranskan vallankumous tapahtuisi nyt, ja mitkä olisivat sen todennäköiset syyt?
- Jos joutsen jäisi talveksi Suomeen, miten se voisi selviytyä?
- Jos Peppi Pitkätossu eläisi 2020-luvulla, millaista hänen elämänsä olisi?³

C. *Kuuma tuoli:* Yksi oppilaista esittää jotakin luetun tarinan roolia tai tekstissä esiintynyttä toimijaa tai asiaa. Jos esitetään ihmistä tai muuta hahmoa, muut oppilaat kyselevät kuumassa tuolissa olevalta oppilaalta asioita hänen hahmonsensa elämästä, kokemuksista tai mielipiteistä. Jos oppilas esittää asiaa tai ilmiötä (esim. Ilmastomuutos, äänestys, molekyyli, vaihtovirta ja tasavirta -parit), muut kyselevät ilmiöön liittyviä faktoja, uskomuksia, historiaa tai tulevaisuutta. Oppilaat voivat käyttää lähdetekstiä apunaan sekä kysyessään että vastatessaan. Oppilaat saavat käyttää mielikuvitustaan, mutta heidän täytyy pitäytyä linjassa opittujen faktojen kanssa. Opettaja voi lisäksi antaa muutoksia tilanteeseen (esim. aikakausi tai elinympäristö muuttuu), ja kuumassa tuolissa istuva oppilas eläytyy kuvattuun tilanteeseen.³

Luetun tekstin käsittelyä – opitun mieleen palauttaminen

Kun tekstiin palataan esimerkiksi seuraavalla oppitunnilla, sen sisältöä ja keskeisiä käsitteitä voidaan palauttaa mieleen esimerkiksi seuraavilla tekniikoilla:

A. *Arvaa aukot*: Tavoitteena on oppia muistamaan oppiainekohtaista sanastoa ja kieltä. Opettaja valitsee osan jostakin juuri käsitellystä tekstistä. Tekstin on hyvä olla sellainen, joka sisältää uusia käsitteitä. Valittu teksti kirjoitetaan ruudulle tai annetaan oppilaille etukäteen siten, että siitä on poistettu keskeisiä käsitteitä tai muita oppimisen kohteena olevia sanoja. Aukkojen yhteyteen on hyvä laittaa kysymyssanat siinä muodossa, jossa oikean sanan tulisi olla. Oppilaiden tehtävänä on täydentää puuttuvat sanat.³

Esimerkkiteksti:

Ilmaston vaikuttavat monet eri tekijät. Suurin lämpötilaan vaikuttava tekijä on kuitenkin alueen etäisyys _____ (mistä? Oikea vastaus: päiväntasaajasta). Koska maapallo on pyöreä, pohjoisessa _____ (mikä? Oikea vastaus: lämpösäteily) hajaantuu laajemmalle alueelle kuin _____ (missä? Oikea vastaus: päiväntasaajalla), jossa se osuu maahan kohtisuoraan.

Sovellus: *Pelkkiä aukkoja*

Opettaja kirjoittaa ruudulle tekstin otsikon ja pelkkiä aukkoja (esim. viivoja). Oppilaat arvaavat aukkoihin tulevia sanoja missä hyvänsä järjestyksessä, ja opettaja kirjaa ne oikeille paikoilleen. Kun aukkoihin on tullut jonkin verran sanoja, oppilaiden on helpompi arvata loputkin puuttuvat kohdat. Tehtävä voi olla myös kilpailumuotoinen: kuka saa laitettua viimeisen puuttuvan sanan? Pelissä kukin oppilas tai oppilasryhmä saa vuorollaan täyttää aukkoja mistä kohdasta tehtävää hyvänsä ja niin monta peräkkäistä aukkoa kuin osaa. Sen jälkeen vuoro vaihtuu. Se oppilas tai oppilasryhmä, joka onnistuu laittamaan oikean sanan viimeiseen aukkoon, voittaa.

B. *Sanat savuna ilmaan*: Tavoitteena on oppia muistamaan oppiainekohtaista sanastoa ja kieltä. Opettaja valitsee yhden tai muutaman virkkeen jostakin juuri käsitellystä tekstistä ja kirjoittaa ne näkyviin. Virkkeen on hyvä olla sellainen, joka sisältää vähintään yhden uuden käsitteen. Esimerkiksi virke "Rooman tasavallassa kansalaiset jaettiin patriiseihin ja plebeijeihin" sopii tarkoitukseen hyvin, koska se sisältää useita käsitteitä. Ensin virke luetaan yhdessä ääneen. Sitten opettaja alkaa poistaa siitä sanoja yksi kerrallaan. Jokaisen poistetun sanan jälkeen koko virke luetaan yhdessä ääneen siten, että myös poistetut sanat sanotaan. Lopuksi oppilaat "lukevat" ulkomuistista virkkeen, kun kaikki sanat on poistettu.³

Lähteet

Osa ideoista pohjautuu seuraaviin teoksiin:

¹Bjerregaard, Maria & Kindenberg, Björn (2015). Språkutvecklande SO-undervisning - strategier och metoder för högstadiet. Stockholm: Natur & Kultur.

²Cummins J. & Early M. Big Ideas for Expanding Minds – Teaching English Language Learners Across the Curriculum. Don Mills, ON, Pearson Canada.

³Gibbons, Pauline (2002): Scaffolding language, scaffolding learning. Teaching second language learners in the mainstream classroom. Portsmouth: Heinemann.

⁴Tukia, Kaisa, Aalto, Eija & Mustonen, Sanna (2007): S2-oppilas lukijana - Miten opetan tekstinymmärtämisen taitoja? (Virke 4/2007, s. 32–36.) Artikkel on saatavilla osoitteessa <https://soppi.jyu.fi/S2-oppilas%20lukijana.pdf>